

Aktuelle udfordringer og tendenser i sektoren

PwC Bankseminar, Hindsgavl Slot, Middelfart, den 10. november 2022

v/ adm. direktør Jan Kondrup, Lokale Pengeinstitutter (LOPI)

August 2022

Finanskrisens årsager – Rangvid-rapporten

- Ikke én skurk, men **mange** faktorer
 - både internationale og nationale - som spillede sammen
- Krisen kom til os udefra, **men** nationale omstændigheder bevirkede, at krisen i Danmark blev dyb og langstrakt
 - Ekspansiv finanspolitik
 - Lempelig pengepolitik
 - Et tilsyn, der lod bankerne træde på speederen, uden at der var indsat "airbags" i bilen
 - En pengeinstitutsektor, hvor risikotagning og storhedsdrømme var stor - også større end i udlandet
 - Alt dette resulterede i prisbobler på især boliger, erhvervsejendomme, landbrugsjord og aktier

Vigtige pointer fra ”Rangvid-rapporten”

- *”De pengeinstitutter, der siden begyndelsen af 2008 er blevet nødlidende, er kendetegnet ved bl.a. en større vækst i kreditgivningen (på bekostning af kreditkvaliteten), optimistiske vurderinger af kreditrisici (især i forhold til ejendomseksponeringen) og utilstrækkelig styring af store engagementer. Det samme mønster er set under tidligere kriser.”*

Rangvid-rapporten 2013, side 251

- *”Da bankdirektører, som er tilbøjelige til at løbe store risici, ikke på forhånd kan identificeres, forekommer den mest afgørende faktor for at sikre sund bankdrift at være en kompetent og uafhængig bestyrelse.”*

Rangvid-rapporten 2013, side 288

I kølvandet på finanskrisen kom en gigantisk tsunami
af regulering væltende ind over sektoren
– og der er fortsat mindre bølger på vej

Før Finanskrisen i 2008

- Sektoren og knap 40 af LOPI's medlemmer havde dengang store indlånsunderskud
- Flerårig kraftig bank-udlånsvækst
- Overholdelse af kapitalkrav krævede ikke ret meget kernekapital (CET1)
- De fleste kunne nøjes med et kapitalkrav på ca. 10 % af RVE. Ingen yderligere krav om stress-buffere og NEP-kapital
- Svage bestyrelser flere steder
- Muligheder for tabshensættelser blev fjernet
- Store tab på enkeltlån og ejendomssektoren
- Finanstilsynet var forholdsvis passivt

Før ventet lavkonjunktur i 2023

- Sektoren og næsten alle 46 LOPI-medlemmer har i dag store indlånsoverskud
- Stort set ingen bank-udlånsvækst frem til i år
- Nu skal hovedparten af kapitalkravene opfyldes med ren kernekapital (CET1)
- Nu er kravene gennemgående strammet op, stress-buffere er indført, og kravet udgør over 20 % af RVE. Hertil kommer nye NEP-krav
- Kravene til bestyrelsesmedlemmer er skærpet
- Tabshensættelser er genindført m.v.
- Tilsynsdiamant indført
- Finanstilsynet nu "mere oppe på beatet"

Sektoren og LOPI-institutterne er p.t. godt polstret
med både
kapital og likviditet

Finanskrisen

Hvad har vi lært?

- Er sektoren blevet mere robust til at modstå kriser? **KLART JA**
 - Likviditet, tilsynsdiamant, nedskrivningsregler, ledelseskra, kapital mv.
- Er sektorens image forbedret?

”Arne-skatten” er vedtaget i Folketinget
– skatteprocent stiger fra 22 til 25,2 næste år og til 26 videre frem

Ifølge Wilke-analyse: 45% finder særskat rimelig!

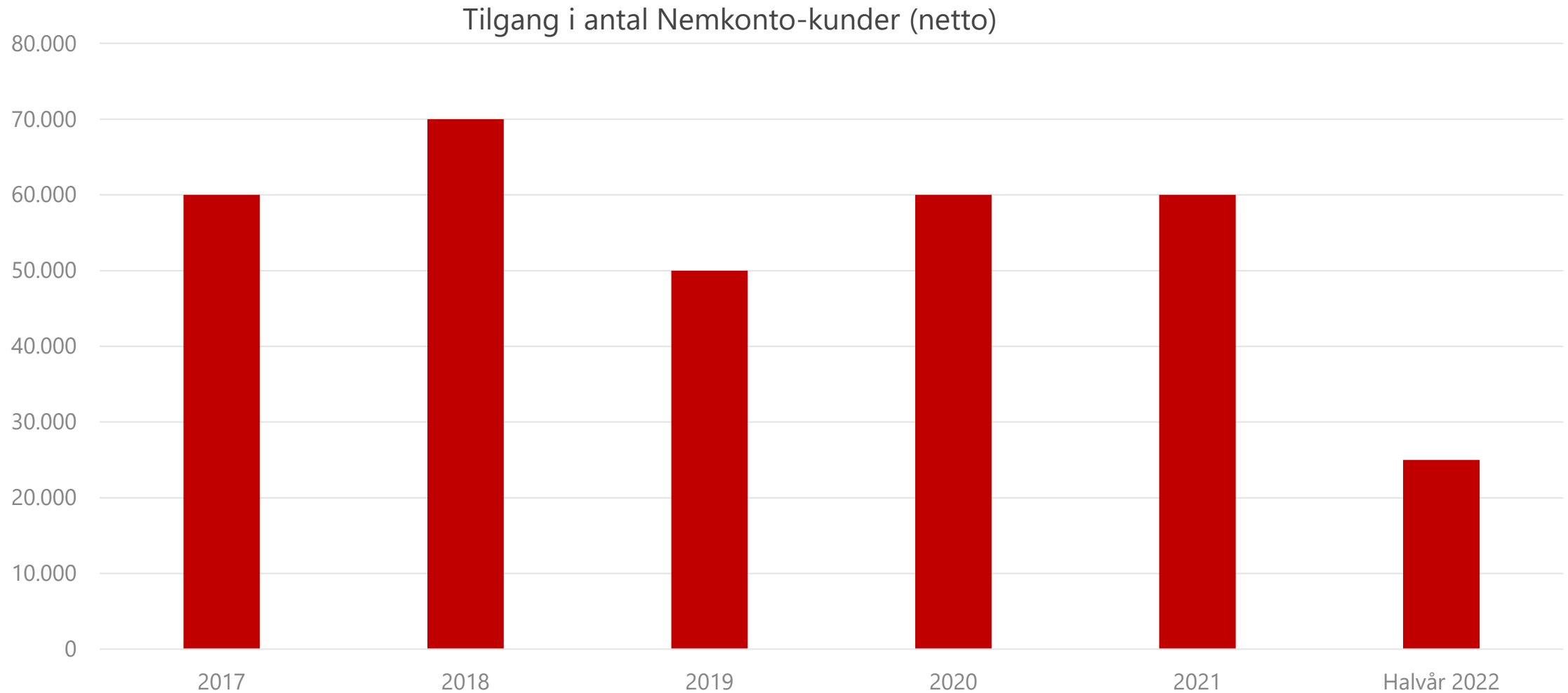
AGENDA

- Temperaturen i LOPI's medlemskreds, bankstruktur m.v.
- Tidens større udfordringer kommende udefra og indefra
 - Bæredygtighed (ESG) og LOPI's medlemmer
 - Krav (fit & proper, ansvar) til direktions- og bestyrelsesmedlemmer m.v.
- Øvrige aktuelle opmærksomhedspunkter, spørgsmål og debat

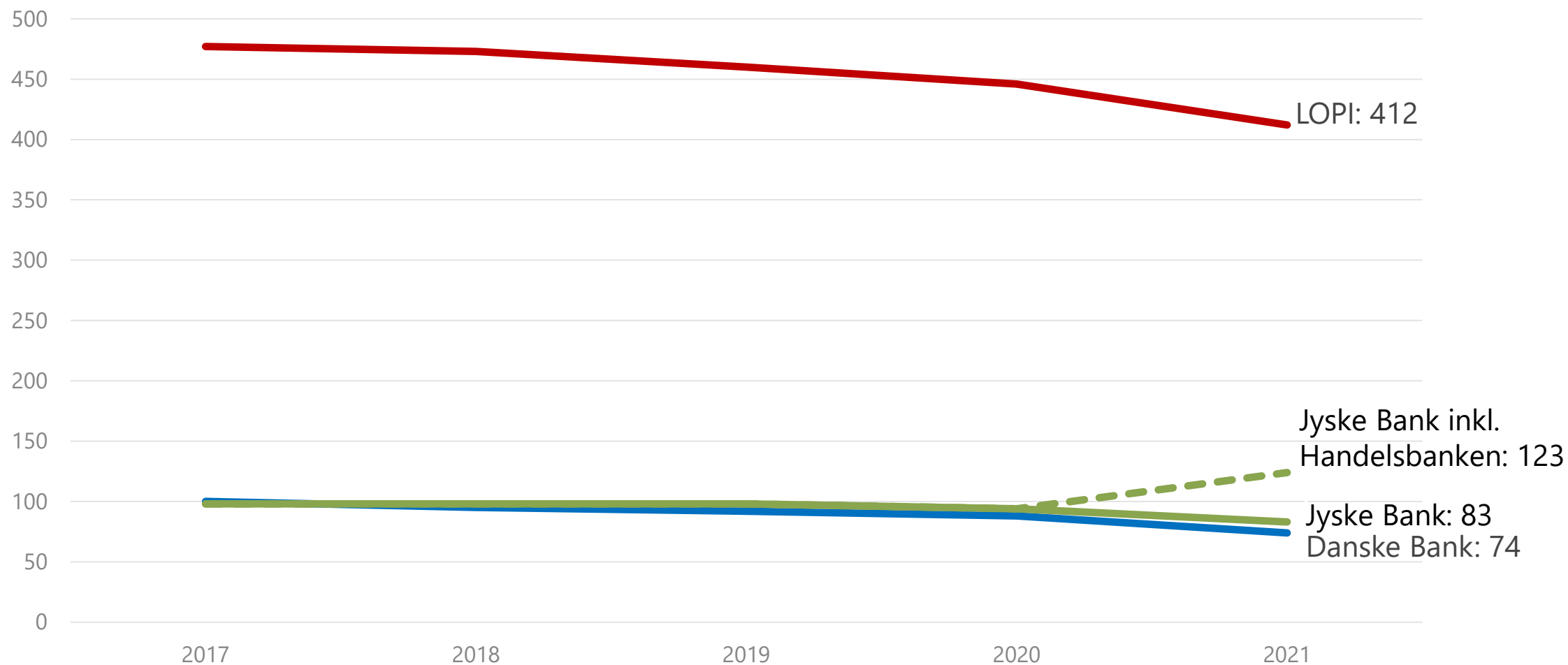
Den danske banksektor 2022

- **Storbanker (2)**
Danske Bank, Jyske Bank
- **Landsdækkende banker (LDB) (4)**
Sydbank, Spar Nord Bank, Arbejdernes Landsbank, Nykredit Bank
- **LOPI's medlemmer (47)**
 - 21 banker (Hvidbjerg....Ringkjøbing)
 - 22 sparekasser (Stadil....Sparekassen Danmark)
 - 4 andelskasser (Faster....Merkur)
- **Øvrige danske (7)**
Saxo Bank, Ekspres Bank, PFA Bank, Maj Bank, Facit Bank, Lunar, Kompasbank
- **Udenlandske bankfilialer (ca. 10)**
Herunder bl.a. Nordea Bank Danmark, Handelsbanken (snart del af Jyske Bank) og Swedbank

Kundetilgang hos LOPi's 47 medlemmer

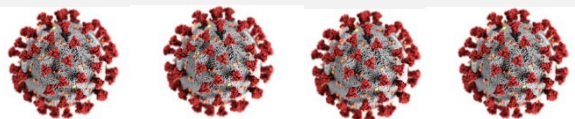

Antal filialer (Nordea nogenlunde på niveau med Danske Bank)

Tendenser i de offentliggjorte 3. kvrt. regnskaber

- Rentestigning, opkonverteringer og værdipapirhandel har generelt styrket "toplinjen"
- Omvendt har rentestigningen generelt medført negative kursreguleringer
- Den usikre økonomiske situation har endnu ikke udmøntet sig i øgede tab og reelle nedskrivninger, men alene som minimum en fastholdelse af de såkaldte "ledelsesmæssige skøn"
- Udlånene – især til erhverv - er steget pænt efter flere års "tørke"
- Indlånsmængden også steget og ligger fortsat relativt højt
- Overgangen fra negative til positive renter har afstedkommet nye indlånsprodukter

En krise har afløst en anden

Større eksterne udfordringer

- At udfasning af hjælpepakker, Ukraine-krig og politiske stimulanser - oven på flere års gode konjunkturer - omsætter sig varigt i høj inflation og en decideret lavkonjunktur med konkurser, stigende arbejdsløshed og faldende ejendomspriser
- At vi igen rammes af sygdom (svinepest, fugleinfluenza, corona etc.)
- At stigende cyberrisici rammer finanssektoren
- At klimaforandringerne eskalerer i hastighed, omfang og skader
- At krig, svækkede demokratier og internationalt mis-samarbejde m.v. omsætter sig i mere markedsuro, udfordrede forsyningskæder og aftagende globalisering
- At der indføres øgede krav om kapital og nedskrivninger – via EU og/eller via stramninger fra Finanstilsynet
- “Vi lever i en tid med en overbelastning af udfordringer” (Sven Smit, McKinsey&Co)
- Stor usikkerhed vanskeliggør planlægning, påvirker realøkonomien og skaber store svingninger på især fondsmarkederne
- Derfor: Vigtigt at være på vagt og fremsynet. **Ledelsesmæssige skøn derfor fortsat i fokus!**

Ledelsesmæssige skøn går ikke længere til COVID-19

Det samlede ledelsesmæssige skøn udgør ultimo 3. kvartal 2022 746 mio. kr. mod 631 mio. kr. ved starten af året. Banken har været i stand til at overføre ledelsesmæssige skøn relateret til Corona-pandemien til nye skøn, som er relateret til den betydelige generelle makroøkonomiske risiko.

Udklip fra Ringkjøbing Landbobanks rapport for 3. kvartal 2022

Af den samlede hensættelse på 2,1 mia. kr. foretaget i 2020, der var målrettet covid-19, har Nykredit tilbageført 1,4 mia. kr. De geopolitiske forhold forventes at påvirke kreditboniteten på visse kunder. På den baggrund er der foretaget hensættelser for i alt 1,5 mia. kr. til håndtering af de øgede risici.

Udklip fra Nykredits rapport for 3. kvartal 2022

Sammenlignet med ultimo 2021 er Spar Nords ledelsesmæssige skøn forøget med 40 mio. kr. (til i alt 576 mio. kr.) Ultimo 3. kvartal 2022 udgjorde det modelunderstøttede ledelsesmæssige skøn vedrørende inflation og boligpriser 317 mio. kr.

Udklip fra Spar Nord Banks rapport for 3. kvartal 2022

Jyske Bank har fortsat afsat væsentlige ledelsesmæssige skøn vedr. nedskrivninger på samlet 1.640 mio. kr. med henblik på bl.a. at imødekomme den makroøkonomiske usikkerhed.

Udklip fra Jyske Banks rapport for 3. kvartal 2022

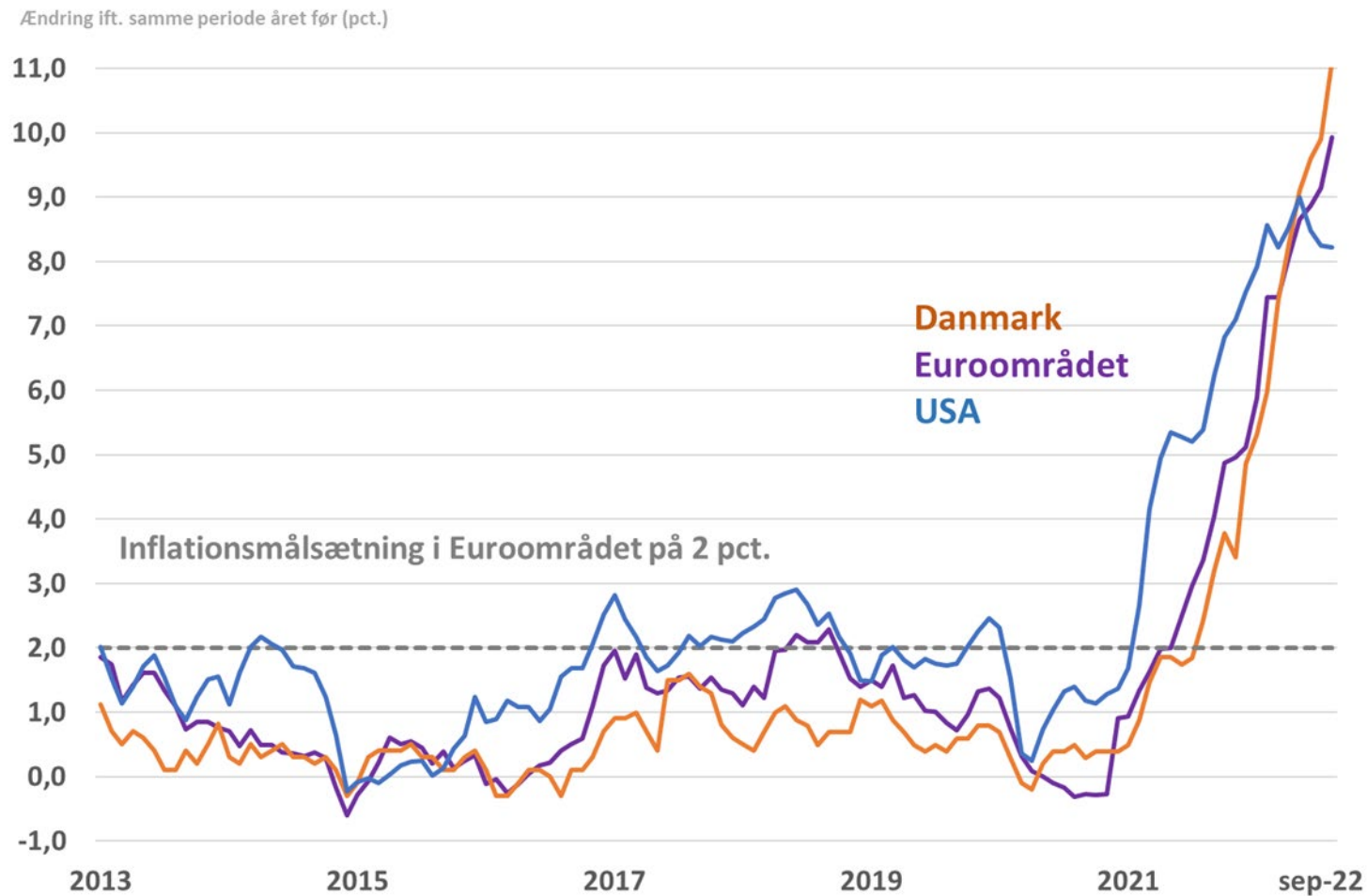
Pr. 30. september 2022 er det ledelsesmæssige skøn vedr. covid-19 og svinebrug (på i alt 385 mio. kr.) tilbageført. I stedet har koncernen foretaget et ledelsesmæssigt skøn på 500 mio. kr. til afdækningen af den makroøkonomiske usikkerhed.

Udklip fra Sydbanks rapport for 3. kvartal 2022

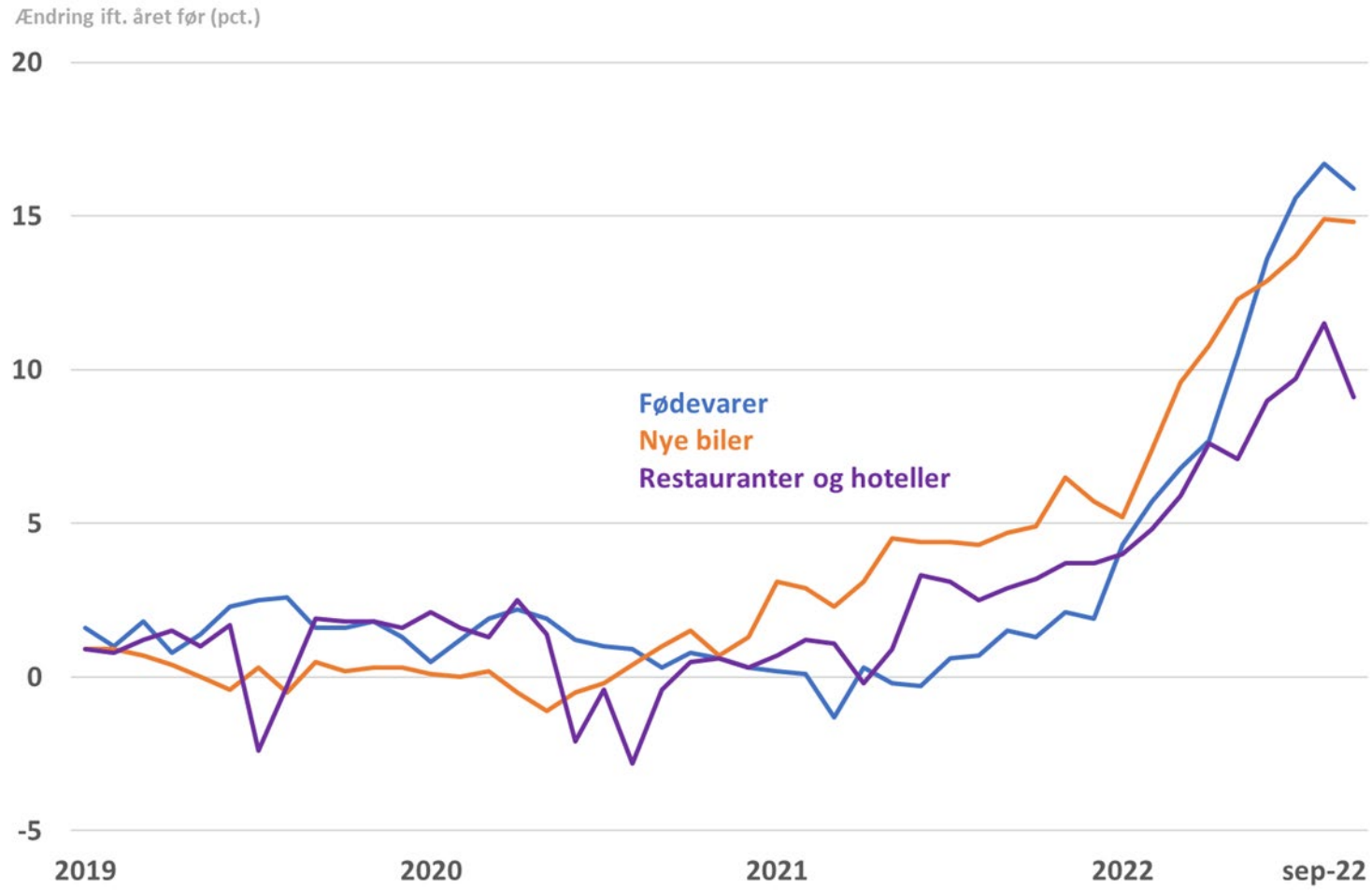
A continued review of post-model adjustments throughout the period resulted in a post-model adjustment of DKK 1.5 billion for 'global tension' to address idiosyncratic risks in the portfolios. On the other hand, COVID-19-related uncertainties have been reduced since the end of 2021. The total allowance account amounted to DKK 18.8 billion, including post-model adjustments of DKK 6.0 billion.

- Udklip fra Danske Banks rapport for 3. kvartal 2022

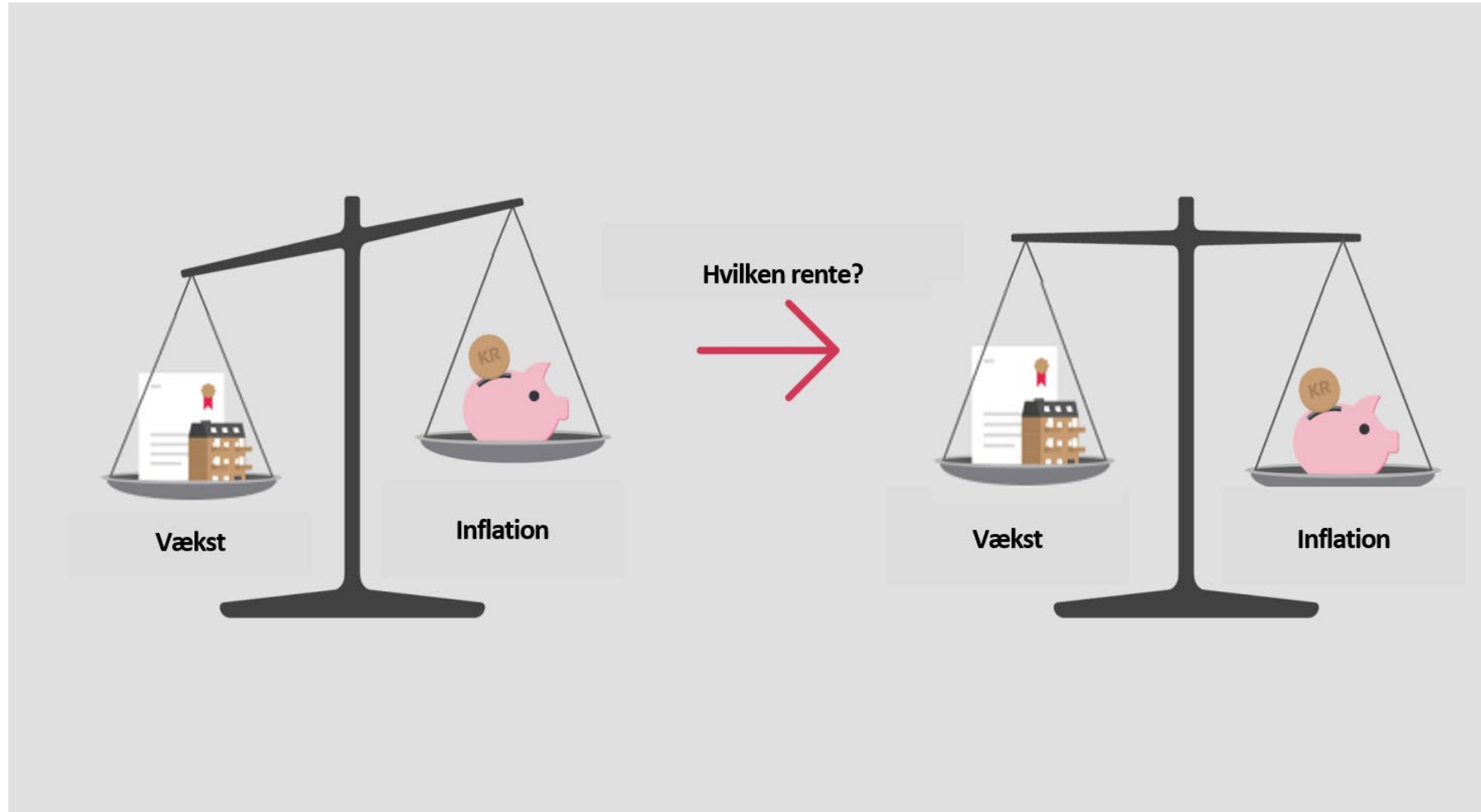
Krig, corona og stigende energipriser har ført til voldsomt stigende inflation

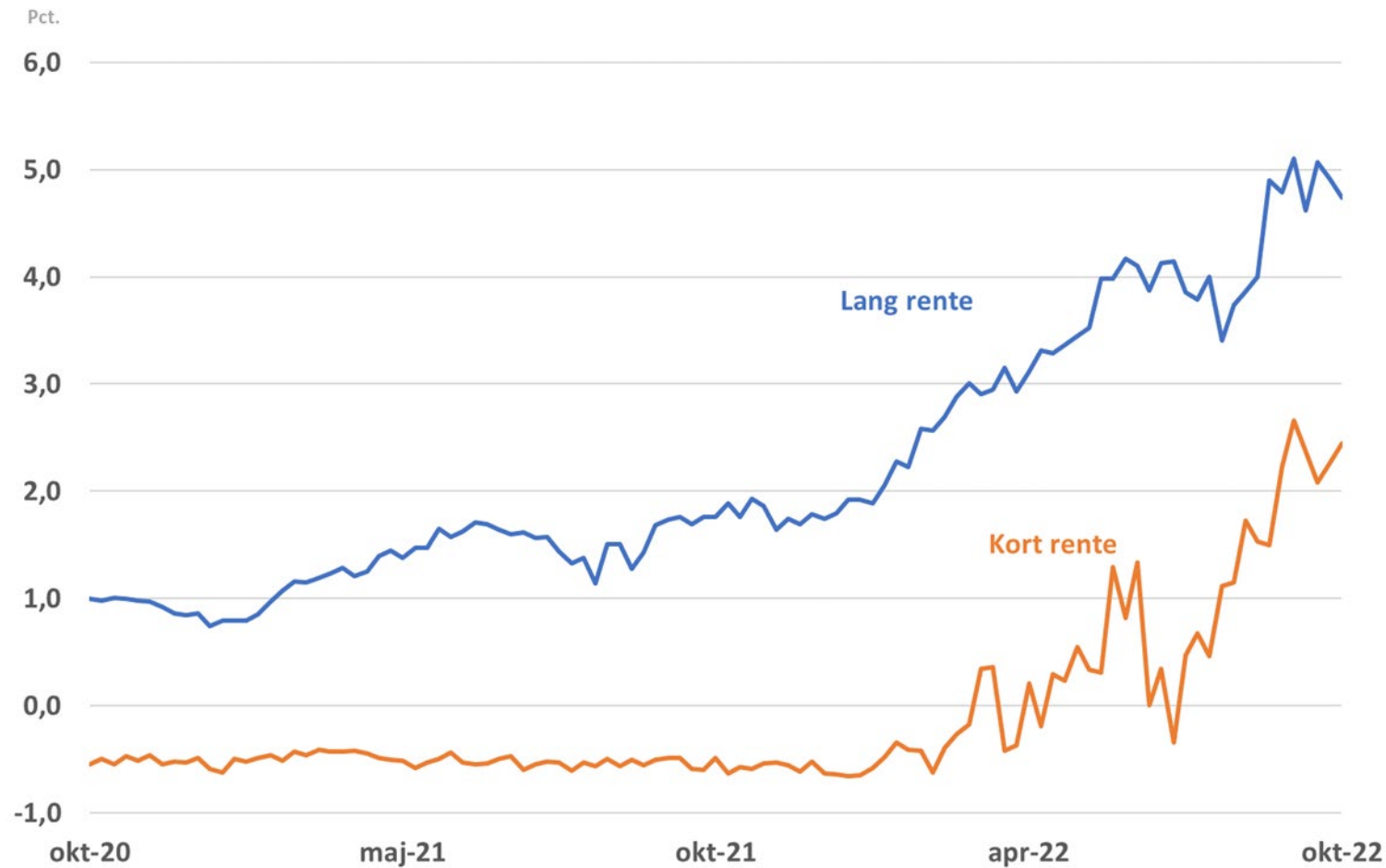
Men også andet end energi stiger i pris

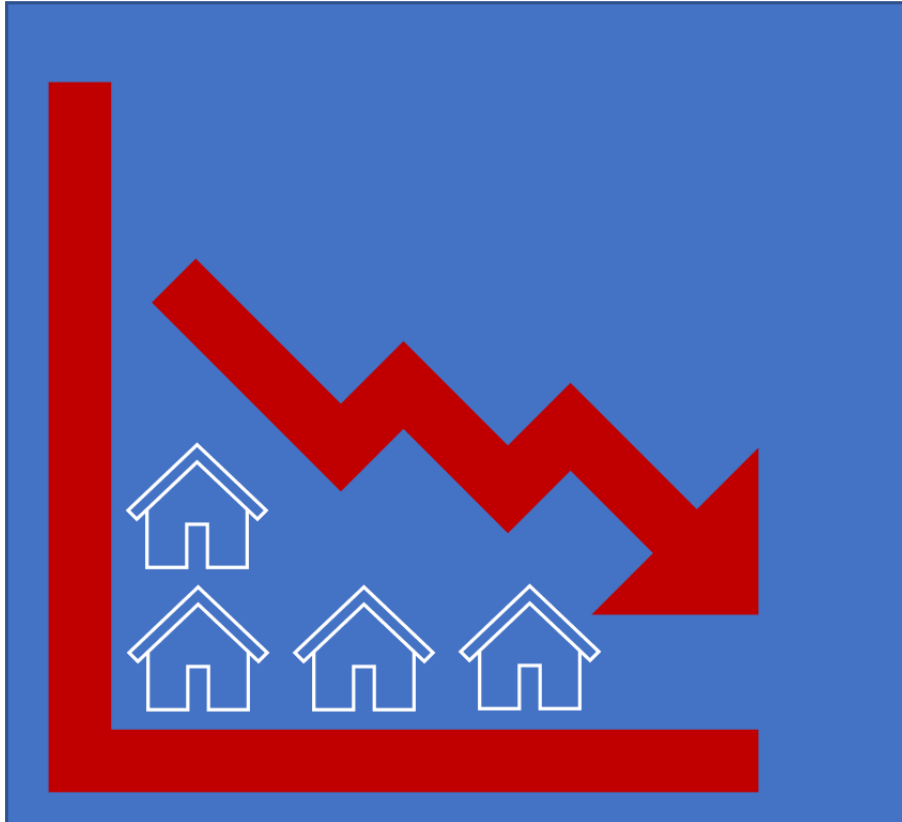
Hvilket renteniveau sikrer balance? Er andre kræfter i spil, der ”overruler” pengepolitikken i ECB og DK?

Obligationsrenterne er også steget voldsomt

Boliger vil falde i pris

- **Nykredit skønner et fald på ca. 6 % i 2023**
- **Københavns område står til fald på ca. 10 % i 2023**
- **Yderligere fald forventes også i 2024**

Nykredit, november 2022

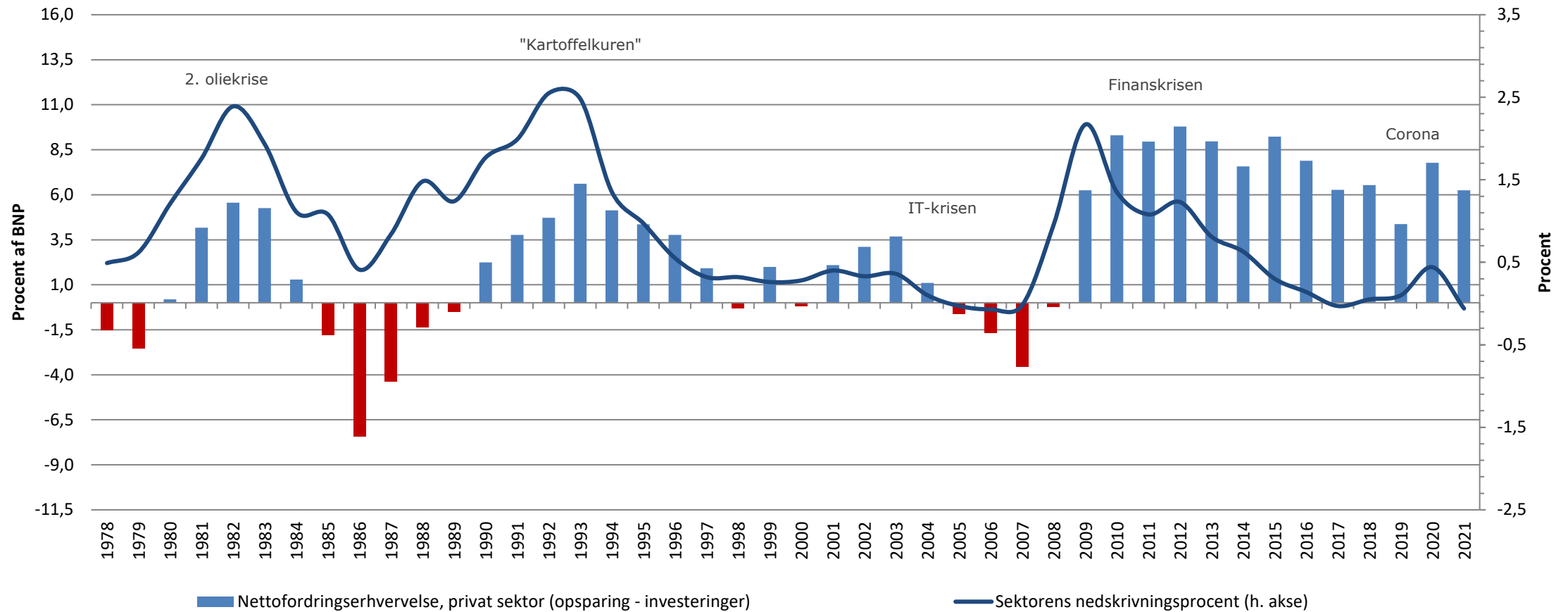
Men det er ikke kun boliger, som falder i pris

Større interne udfordringer/muligheder

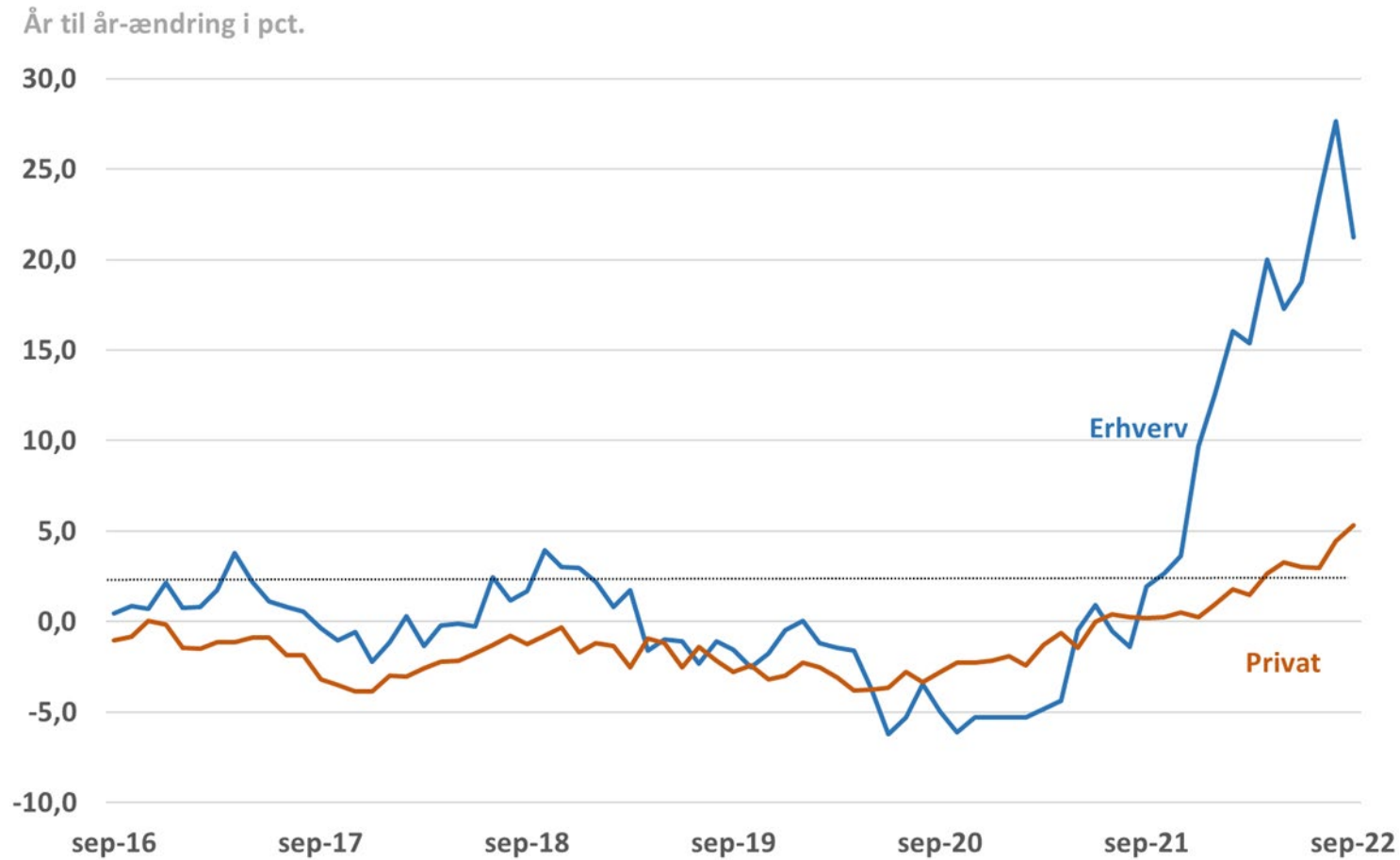
- At stigende krav til compliance, risikostyring, hvidvask-kontrol, outsourcing-kontrol, rådgivning, produktstyring, kreditstyring- og kontrol m.v. presser omkostningerne op
- At fortsatte digitaliseringstiltag samt opbygning af bedre værn mod cyberrisici lægger et opadgående pres på IT-omkostningerne
- At den store overskudslikviditet og rentestigninger kan give flere større kurstab
- At en internationalisering af den finansielle infrastruktur er undervejs – kræver investeringer
- At ny regulering vedr. den nødvendige ESG-agenda bliver tung og kompleks at håndtere og implementere for både bankerne og deres kunder
- **Ovenstående påvirker stort set alle i finanssektoren!**
- Kundetække, stærk distributionskraft og dygtige, gode samarbejdspartnere samt øget fokus på proportionalitet gør, at LOPI's kreds næppe står ringere end konkurrenterne

Den private sektors netto-opsparing kontra PI'ernes nedskrivninger – tallene indikerer ikke stærkt, stigende nedskrivninger..... Endnu!!

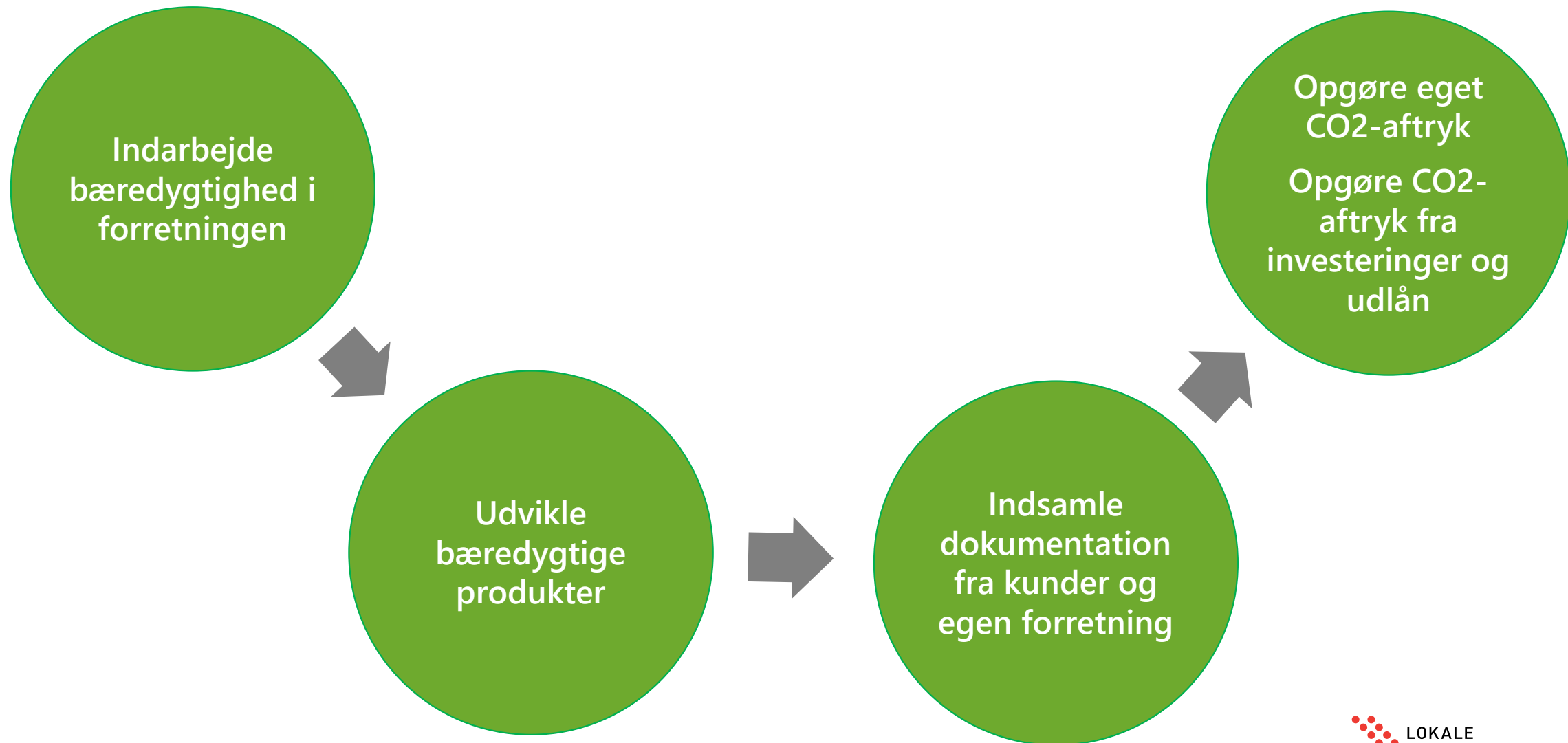

Kilde: Danmarks statistik, Finanstilsynet og egne beregninger

Stor stigning i sektorens erhvervsudlån det seneste år

Den bæredygtige rejse på den korte bane

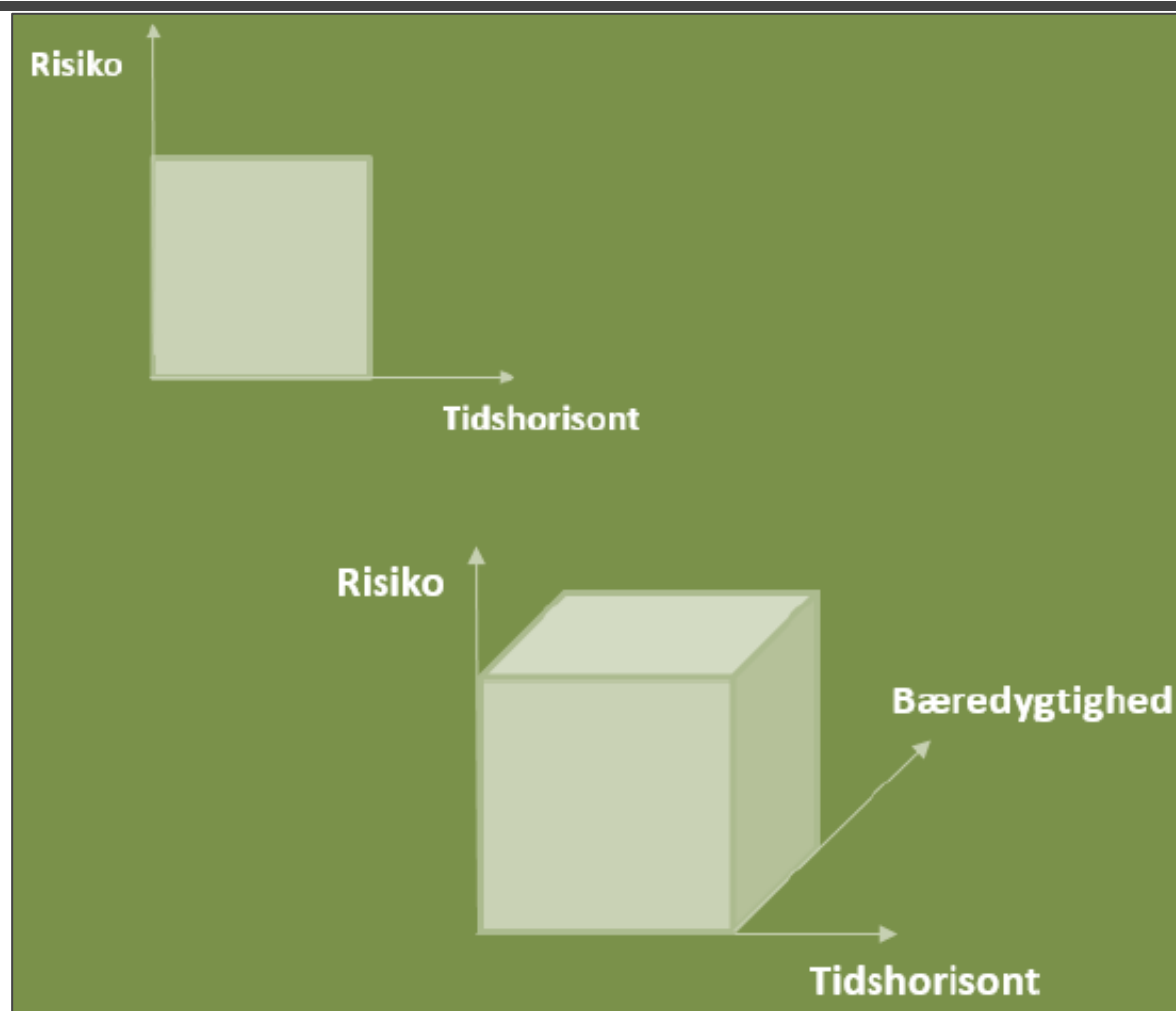

Bæredygtighed fast ind i investeringsrådgivning

- Fra 2. august 2022 er der kommet en tredje dimension i egnethedstesten (MiFID)
- To step i egnethedstesten
 1. **Den almindelige egnethedstest**
 2. **Kundens bæredygtighedspræferencer**
- Bæredygtighedspræferencerne skal ses som en "top-on" i forhold til den almindelige egnethedstest

Egnethedstest

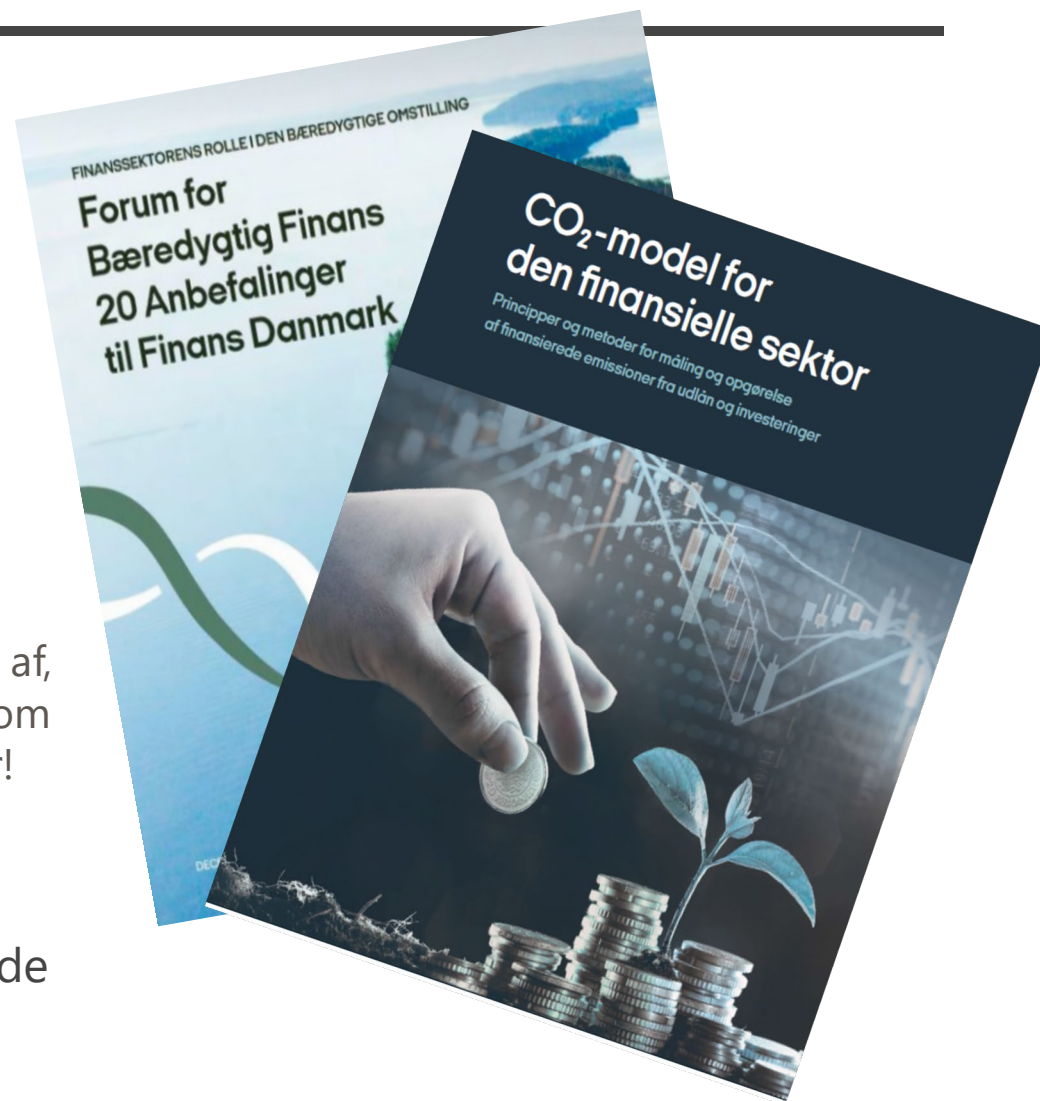
Bæredygtigheds-
præferencer

Forum for Bæredygtig Finans

Forum for Bæredygtig Finans præsenterede i december 2019 sine 20 anbefalinger

- Generelt meget overordnede, men anbefaling 5 er meget konkret
 - Ud fra fælles metode opgøres CO₂-aftryk fra investeringer og udlån
 - Handlingsplan for reduktion af CO₂-aftryk af investeringsprodukter (årsrapport 2021) og for udlån (årsrapport 2022)
 - I første omgang er en baseline tilstrækkelig samt en beskrivelse af, hvordan man vil arbejde med reduktion af udledninger. Ej krav om at angive et konkret reduktionsmål samt at dække alle brancher!
- En nedsat gruppe – *hvor LOPI, datacentraler og nogle medlemmer deltager* – har fremlagt en "model" indeholdende grundlæggende principper og metoder for opgørelsen

Model for opgørelse af CO2-aftryk - udlån

- Der arbejdes i 3 spor:
 - Billån til private – LOPI/LDB har udsendt et brugervenligt regneark til medlemmerne
 - Erhvervsudlån – LOPI/LDB har udsendt et brugervenligt regneark til medlemmerne
 - Udlån med sikkerhed i fast ejendom – data fra Totalkredit integreres på IT-centralerne, mens LOPI/LDB administrerer aftalen
- Der anvendes et datahierarki
 - Finest er virksomhedsspecifikke data
 - Hvis virksomhedsspecifikke data ikke haves, kan sektordata fra f.eks. Danmarks Statistik anvendes
 - Med tiden skal virksomhedsspecifikke data fylde mere
- Eventuel bredere anvendelse besluttet på IT-centralerne

Egne udledninger (ej krav om rapportering)

- LOPI har udsendt medlemsinformation med anbefalinger til at komme i gang
 - Erhvervsstyrelsens Klimakompas, der stilles gratis til rådighed for alle virksomheder, kan anvendes til beregningen
 - Oveni lægges aftryk fra udlån og investeringer samt andel af udledningen fra egen IT-central
- Rapporteringen kan enten være en del af instituttets bæredygtighedsrapportering eller en del af årsrapporten
- Udledninger fra el, varme og transport (både egne biler og tjenesterejser), lå i 2021 typisk i intervallet 0,5-1 ton CO₂e pr. fuldtidsansat i LOPI-kredsen

Mulig rapportering

Udledninger fra X-instituts aktiviteter			
Ton CO ₂ e	2022	2021	Ændring
El			
Varme			
Transport (egne biler og evt. tjenesterejser)			
Evt. Udlån			
Evt. Investeringer			
Evt. Datacentral			
Totale udledninger			
Totale udledninger pr. fuldtidsansat			

Grøn storm af tiltag, regulering, og forkortelser (uddrag)

Paris-aftalen

FN-tiltag

OECD's
retningslinjer

Taksonomi-
forordningen

SFDR

Sustainable Finance
Disclosure Regulation

MiFID II-
ændring

CSRD

Corporate Sustainability
Reporting Directive

CSDD

Corporate Sustainable Due
Diligence

Forum for
Bæredygtig
Finans

MFL

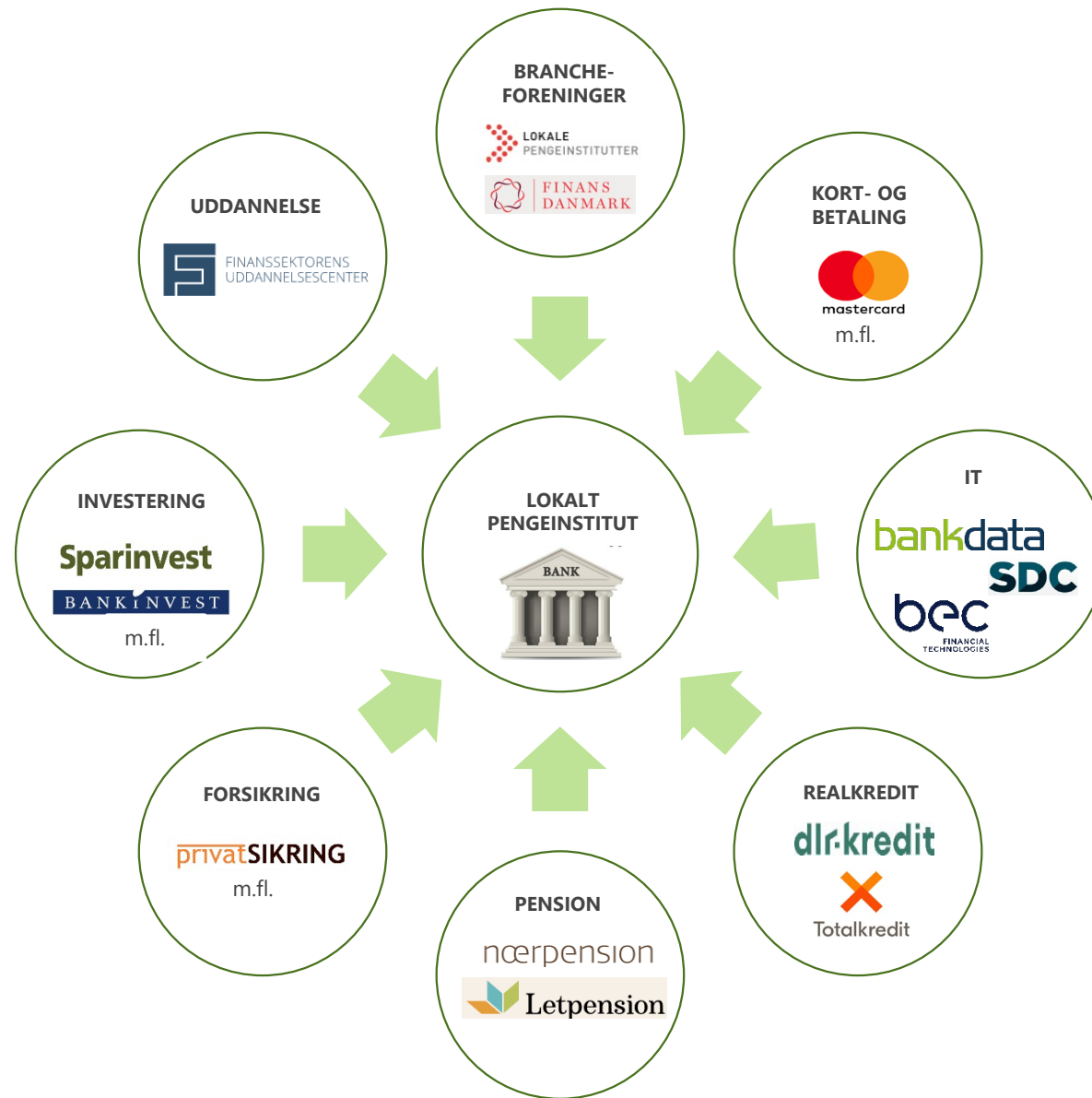
Markedsføringsloven

ÅRL § 99a/
Regnskabsbek.
§ 135/135b

Anbefalinger for
god
selskabsledelse

Ledelses-
bekendtgørelsen

Bæredygtigt fokus hos og masser af hjælp at hente fra samarbejdspartnere!

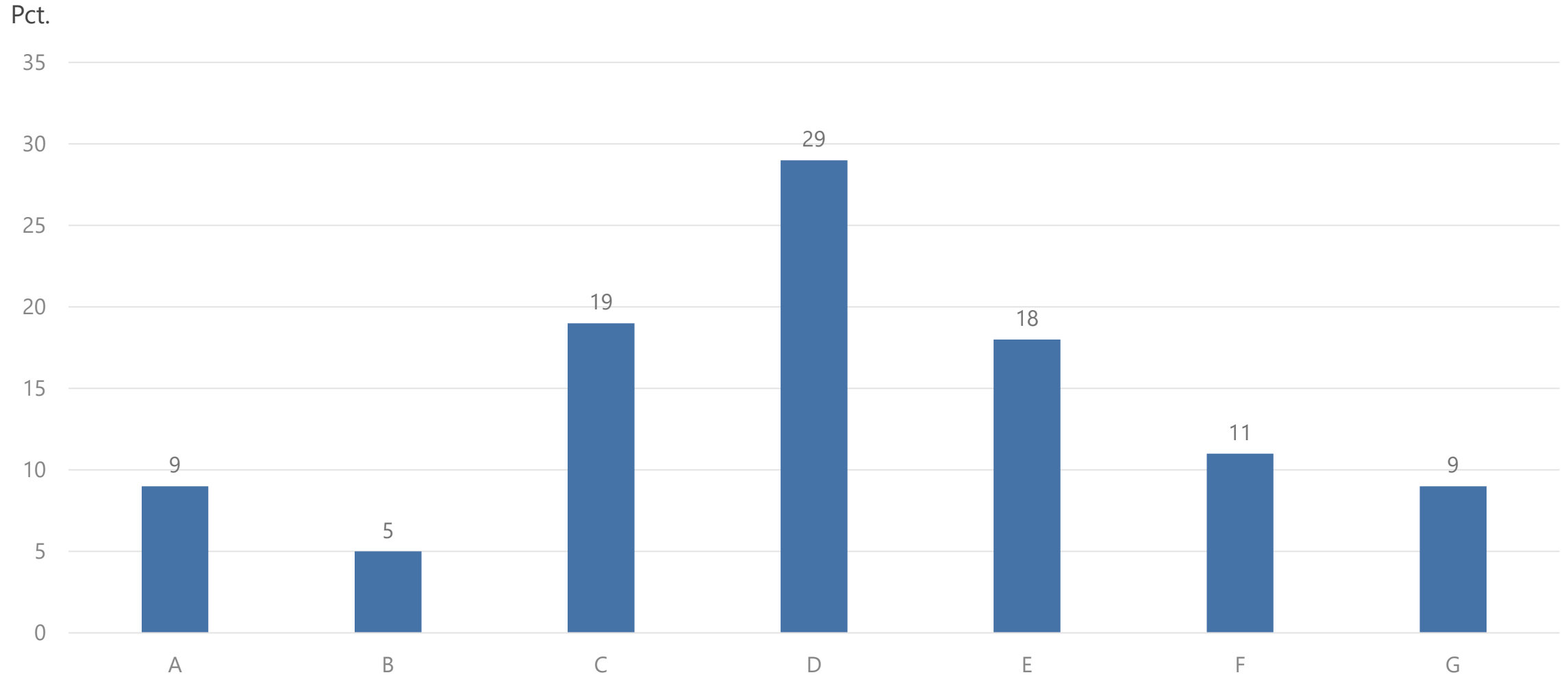

Revision af bygningsdirektivet

Kommissionens forslag	Ministerrådets forslag
• Alle beboelsesejendomme skal mindst have energimærke F i 2030 og E i 2033 • Ejendomme med energimærke G – som udgør de mindst energieffektive boliger – skal være energirenoveret eller revet ned i 2030 og tilsvarende for ejendomme med energimærke F i 2033 • Kan få store konsekvenser for mange boligejere, herunder bl.a. i yderområderne	• Ikke minimumsstandards på den enkelte beboelsesejendom, men krav til <u>gennemsnittet</u> for bygningsmassen til beboelse i de enkelte lande – gennemsnits energimærke D i 2033 • Løbende opfølgning på, at landets plan til realisering af nul emissionsbygninger i 2050 følges • En ny eller renoveret bygning kan ses som nulemission, hvis energiforbruget dækkes af vedvarende energi eller bæredygtig fjernvarme
• En række lande finder Ministerrådets forslag for udvandet • Trilog-forhandlinger starter under svensk formandskab i januar 2023	

Fordeling af energimærker i Danmark

- Andel af den samlede bestand af parcelhuse med et energimærke

Nyt lovforslag er i proces nu og forventes snart fremsat

- Gennemførelse af den politiske aftale fra juni 2022 om [skærpet ansvarsvurdering](#) for ledelsesmedlemmer i finansielle virksomheder og [bredere rekrutteringsgrundlag](#) til ledelserne i den finansielle sektor
- Desuden gennemføres:
 - Anbefalingerne fra Udvalget om skærpet ansvarsvurdering af ledelse af finansielle virksomheder (Ansvarsudvalget) fra januar 2021
 - Dele af anbefalingerne fra Udvalget om kompetence- og erfaringskrav samt ansvarsområder for direktionsmedlemmer og nøglepersoner i visse finansielle virksomheder (Fagudvalget) fra april 2020
- Sektoren har afgivet høringssvar
- Står til snart at blive fremsat i Folketinget og kan vel næppe nå at træde i kraft 1. januar 2023

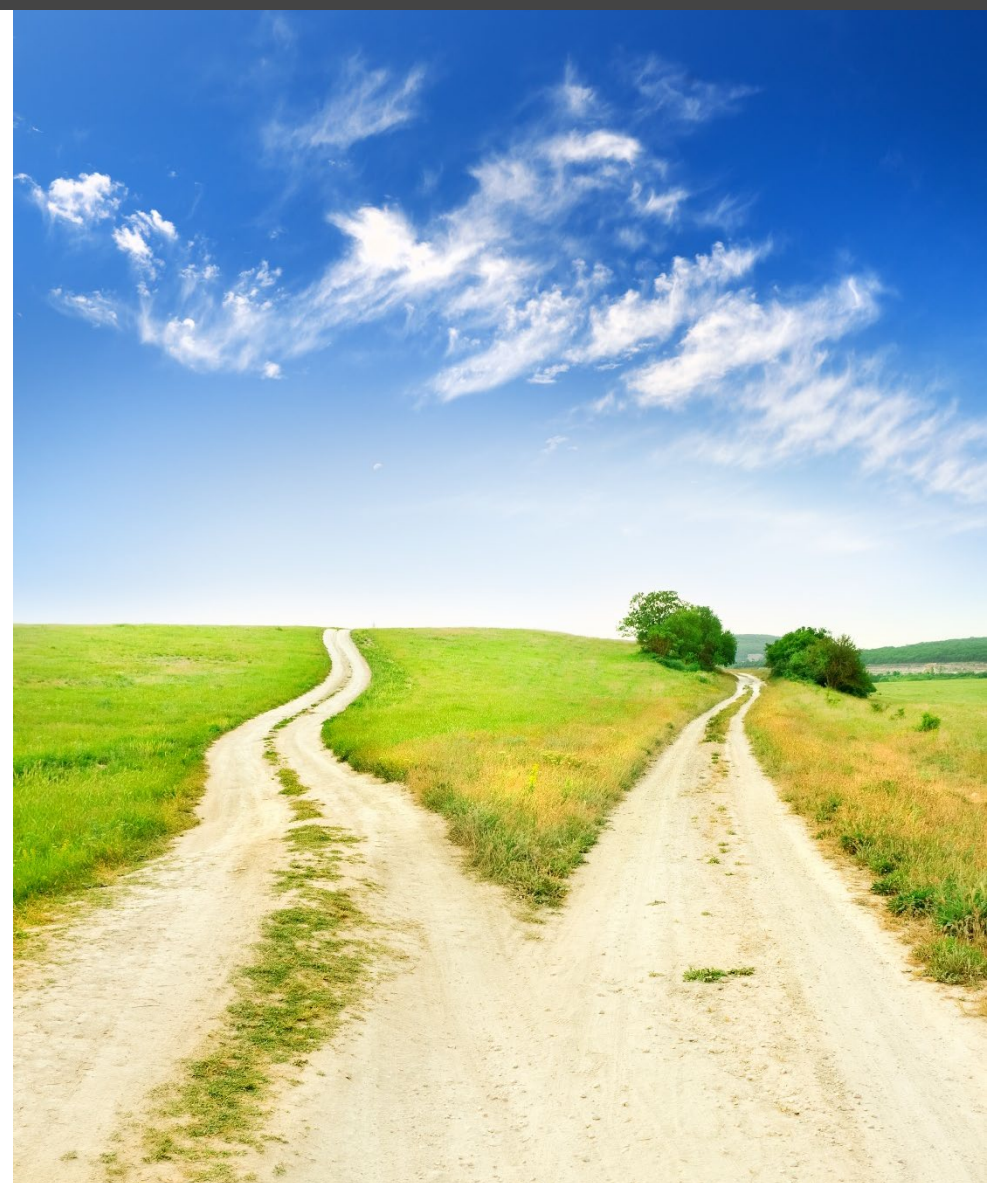
Fit & proper-krav for direktion og nøglepersoner

- Ligesom bestyrelsesmedlemmerne – skal **direktionsmedlemmer og nøglepersoner være tilstrækkelig egnede og hæderlige til at varetage stillingen**
- Lovforslaget har bl.a. til hensigt at udvide rekrutteringsgrundlaget for ledelsesmedlemmer ved at fjerne nogle af de barrierer, som kan medvirke til, at personer, der har både kompetencer og relevante erfaringer, afholder sig fra at søge

Forslag om to ligestillede veje for egnethedsvurderinger

Lovforslaget introducerer to veje:

- **En helhedsorienteret tilgang**
 - Skønsbaseret vurdering
- **En formodningstilgang**
 - Objektive og foruddefinerede kompetence- og erfaringskrav, som vil være egnet til at give indblik i det niveau af kompetencer og erfaringer, som Finanstilsynet vil finde tilstrækkeligt for ansøgere til de omfattede stillinger
 - Kravene fastsættes i en bekendtgørelse

Mulighed for betingede egnethedsgodkendelser (forslag)

- To typer:
 - 1. Godkendelser betinget af forhold, der kan opfyldes sideløbende med, at ansøgeren tiltræder sin stilling og opnår det fulde ansvar, der følger af stillingen**
 - 2. Godkendelser som er betinget af opfyldelse inden tiltræden i en stilling. I disse tilfælde har personen kun det ansvar, der følger af den stilling, som vedkommende bestrider frem til det tidspunkt, hvor betingelsen er opfyldt, og perioden udløber, hvorefter personen tiltræder slutstillingen**
- Betingede afgørelser vil kunne anvendes til at imødekomme en kompetence- eller erfaringsmangel hos et direktionsmedlem eller en nøgleperson og har til hensigt at udvide kandidatfeltet med personer, der blot mangler lidt for at kunne vurderes egnede til den konkrete stilling

Finansiel Stabilitet har overtaget 14 pengeinstitutter

Erstatningssager ikke rejst

- Sparekassen Østjylland
- Max Bank
- Fjordbank Mors
- Fionia Bank
- Gudme Raaschou Bank

Erstatningssager rejst

- Roskilde Bank
- ebh bank
- Løkken Sparekasse
- Capinordic Bank
- Amagerbanken
- Eik Bank Danmark
- Eik Bank Færøerne
- Andelskassen J.A.K Slagelse
- Københavns Andelskasse

Finansiel **Stabilitet**

Skærpet ansvarsvurdering for ledelsesmedlemmer m.v. i finansielle virksomheder (I) (forslag)

Skærpet strafansvar

- Lettere adgang til at straffe ledelser for grove ledelsessvigt ved bl.a. at præcisere den strafbare adfærd, udvidelse af straffeområdet og udvidelse af den omfattede personkreds
- Gældende straffebestemmelse om uforsvarlig ledelse gøres mere operationel ved, at der knyttes en række ikke-udtømmende eksempler på situationer, der kan udgøre strafbare grove ledelsessvigt m.v., eksempelvis:
 - Bevilling af klart uforsvarlige eksponeringer
 - Åbenbart utilstrækkelig opfølgning på eksponeringer
 - Manglende opfølgning på oplysninger om væsentlig underbemanding

Skærpet ansvarsvurdering for ledelses-medlemmer m.v. i finansielle virksomheder (II) (forslag)

Skærpet erstatningsansvar

- Fastholdelse af den gældende ansvarsnorm
- culpaansvar
- Omvendt bevisbyrde for bestyrelsens erstatningsansvar for aftaler med andre ledelsesmedlemmer
- Objektivt ansvar for det ledelsesmedlem, i hvis interesse en sådan aftale indgås i strid med reglerne
- Ledelsens tilsidesættelse af interne politikker og retningslinjer skal indgå med større vægt i vurderingen af erstatningsansvaret

A long-exposure photograph of a multi-lane highway at night. The image shows bright, curved light trails from vehicles, with yellow and white light trails on the left side of the road and red light trails on the right side. The road surface is dark, and the background is black. A semi-transparent red banner is overlaid across the middle of the image, containing white text.

Infrastruktur og betalingsløsninger:
Internationalisering pågår!

Øvrige aktuelle opmærksomhedspunkter

- Omfang og konsekvenser af nye "hjælpepakker" fra politisk hold?
- CO2-afgift på dansk landbrug?
- Udfaldet af de kommende overenskomstforhandlinger?
- "Imperfektioner" på det danske obligationsmarked i usikre tider?
- Den sikkerhedspolitiske situation?
- EU's implementering af Basel IV?
 - Risikovægtene på danske realkreditlån
 - Risikovægten på såkaldte sektoraktier

Tak for ordet!

Jan Kondrup: jk@lopi.dk